

Approaches of newspaper association presidents in Turkey towards human rights and rights-based journalism concepts: A cross-regional examination¹

Elif Kebelek² , Ülhak Çimen³ 

²Atatürk University, Faculty of Communication, Department of Journalism, PhD Program, Erzurum, Türkiye; ³Atatürk University, Faculty of Communication, Department of Radio, Cinema and Television, Erzurum, Türkiye.

ABSTRACT

This study is important in that it deals with the concept of human rights, which has a universal value, and the concept of rights-oriented journalism, which is closely related to this concept, by conducting interregional local media research throughout Turkey. The aim of the research is to examine the approaches of the presidents of the journalists associations in Turkey to the concepts of human rights and rights-oriented journalism with an interregional comparison. In accordance with the purpose of the study, the provinces of Samsun, Istanbul, Ankara, İzmir, Erzurum, Mersin and Kahramanmaraş were selected as samples to represent seven different geographical regions. In the representation, the provinces with the highest number of local media organizations were considered. In order to have a more comprehensive understanding of the working discipline of local media organizations in the cities selected within the sample and to get to know the local media more closely, semi-structured interviews were held with the presidents of the journalists' associations of the provinces. As a result of the semi-structured interviews conducted with the participants, it was concluded that the participants generally care about human rights and rights-oriented journalism, but they lack training in these concepts. In addition, it has been noticed that local media employees are of the opinion that some institutional factors, rather than individual factors, are effective on the issue of making the voices of people who are in the minority or sometimes marginalized in society heard or reporting these people. It has been concluded that factors such as workplaces economic profit concerns, relations with dominant powers, pressure from advertisers, etc. affect the reporting processes of local media employees and that this effect is felt more especially in eastern provinces or in big cities with a lot of cosmopolitanism

KEYWORDS

Local media, rights-oriented journalism, presidents of journalists' associations, human rights, semi-structured interview.

Introduction

Local media play a critical role in the information processes of societies and in the formation of the local agenda. In conveying social events and developments to the public, the way local media report news and the perspectives they prefer directly affect how individuals in society perceive events. In particular, the adoption of human rights and rights-oriented journalism concepts by the media has a significant impact on ensuring social justice and making the voices of disadvantaged groups heard.

¹This study is based on the PhD Thesis entitled 'Approach of Local Media Members in Turkey to the Concept of Human Rights in Journalism Practices: An Interregional Analysis', which is currently in progress at Atatürk University, Department of Journalism. Publication ethics were followed in the research. Unanimous Ethics Committee approval was obtained by Atatürk University Social and Human Sciences Ethics Committee with 21.11.2022 session date, 21 Session number and 318 Decision number.

Human rights and rights-based journalism are approaches that are evaluated within the scope of journalism ethics and emphasize the principles of justice and equality in news. These approaches aim to ensure that all segments of society are represented fairly and that the voices of disadvantaged groups in particular are heard. In this context, local media organizations should fulfill their social responsibilities and shape their journalistic practices in line with these principles. However, local media employees' knowledge of these concepts and their ability to apply them can be affected by various individual and institutional factors.

This study aims to examine the approaches of journalists' association presidents in Turkey to the concepts of human rights and rights-based journalism through an interregional comparison. Presidents of journalists' associations were selected as the target group of this study as they have in-depth knowledge about the working principles and challenges faced by local media. Semi-structured interviews were conducted with the presidents of the associations and their views on the handling of rights-based journalism in local media were consulted. In addition, important conclusions were reached regarding the impact of regional differences on rights-based journalism, how individual and institutional factors affect the journalistic work done and what the heads of associations think about this issue.

The study is one of the rare studies in the literature that addresses the concept of rights-based journalism from the perspective of local media. In this introduction, the purpose, importance and research questions of the study are introduced in general terms. In the following sections of the study, the literature review, methodology, findings and conclusion are discussed in detail.

Human rights

Human beings have struggled for many years for the acquisition of certain rights and have suffered great losses for this cause. In many parts of the world, East and West alike, people of different races and ethnicities have struggled for years for their fundamental rights and freedoms, and there are still regions where this struggle continues. The rights and freedoms gained as a result of years of struggle have reached their current status of 'human rights' with the declaration of a declaration of fundamental rights for all humanity by the United Nations (UN), which was created to prevent the emergence of a third world war. Thus, the concepts of human rights, rights and freedom have been recognized as a common problem that concerns all humanity in the international arena, rather than being a national problem. However, even though the concept of human rights has been recognized as an international problem and concept and a universal declaration has been issued for this purpose, the struggles and hardships of some societies are ignored and pushed aside. Examples of this can be seen in some of the war news that we have seen frequently in the media in recent years. Therefore, a question mark begins to arise in minds about who this universal declaration, which was issued years ago and attributed to all humanity, actually applies to and protects in reality (Çeçen, 2013, pp. 809-830).

When the concept of human rights is discussed, the first important concept that comes to mind is, naturally, the human being. Although the emergence of the first official regulations on the concepts of human rights, freedom and rights is considered to have originated in the West, it is possible to understand the importance attached to human beings through the Farewell Sermon announced by the Prophet Muhammad (PBUH) many years before the official documents prepared in the West for these concepts. The Farewell Sermon included articles such as the equality of all people regardless of nationality, race, religion and origin, the security of life and property for all people, and the protection of women's rights. In this way, it is possible to say that the Farewell Sermon is actually the first text in which human rights are discussed and explained in a universal way (Erul, 2012, pp.591-593).

The first important step towards human rights in the West was the Magna Charta Libertatum (English Great Charter). Magna Charta Libertatum, the most important example of mutual agreements limiting state authority in the medieval period, was signed by King Jean Sans Terre

of England in 1215 and was the first step taken in the West to limit the powers of the king and expand the limits of freedom of the people (Kuyaksil, 2012, p. 29). This document guided future generations in the advancement and development of fundamental rights and freedoms (Gürkaynak and İren, 2016, p. 336).

In the following years, a number of official regulations were made in different countries in relation to the concept of human rights. In America, the 'Virginia Bill of Rights' was declared on June 12, 1776 (Tosun, 2013, p.3). On July 4, 1776, the 'American Declaration of Independence' was adopted in America (Cızık, 2020, p. 18). In 1789, the French Revolution made its impact felt in many parts of the world. After the revolution, the 'Declaration of the Rights of Man and Citizen' was published. This document recognized human beings as the main building block of society in all aspects (Kuyaksil, 2012, p. 30).

The period when human rights started to be discussed on a global scale took place at the end of World War II. Inhumane practices, massacres, the killing of millions of people, genocide against Jews, human rights violations, atomic bombs dropped on Hiroshima and Nagasaki, etc. during the war forced the ruling class to take certain measures. With the establishment of the United Nations (UN) in 1945, the concept of human rights gained universal importance, was shown as the main condition for ensuring world peace, and for the first time officially gained a place in international law (Sanioğlu, 2006, p. 14). On December 10, 1948, the 'UN Universal Declaration of Human Rights' (UDHR) was officially adopted (Birinci, 2017, p. 52).

In 1950, the Council of Europe signed the 'European Convention on Human Rights' (ECHR) in order to jointly guarantee certain rights in the UDHR, and the 'European Court of Human Rights' (ECHR) was established in 1959 to protect these rights and freedoms. The ECHR serves as a mechanism through which states, legal entities and individuals can seek redress in the event of violations of fundamental rights protected by the ECHR through specific legal regulations. Many countries apply to the ECHR (Salihpaşaoğlu, 2009, p. 253, Sanioğlu, 2006, pp. 16-17).

Rights-based journalism

When we consider the concepts of human rights, rights, freedom, etc. together with the concept of media, we come across the concept of rights-based journalism, which is a type of alternative journalism. It is possible to define rights-based journalism as a type of journalism that does not violate rights in the process of reporting an event, does not ignore the violations of rights and does not expect these individuals/groups, who are described as 'other' in society, to be in the position of being the perpetrator or subject of a violation of rights in the process of reporting (Alankuş, 2007, p. 22).

Today, mainstream media outlets generally feature people who are accepted and approved in social life. Individuals who constitute the minority or who are not accepted and marginalized in social life are often ignored by media outlets. When they do appear in the media, they are often presented as the cause of negative situations or in negative ways based on race, sexual orientation, religious belief, etc. This is especially the case in the news media. At this point, the concept of 'rights-based journalism', which tries to be the voice of the voiceless, is important (Akveran, 2018, p. 12).

The first example of alternative media was the counterculture newspapers that emerged in the 1960s and were produced by the hippie culture. These newspapers mostly covered issues and people not covered in traditional media (Waltz, 2005, pp.1-7). The first research in which theoretical studies on alternative media sprouted for the first time was 'Radical Media' conducted by John Downing in 1984. In his study, Downing stated that alternative media should not belong to a political and political minority and should carry a supra-institutional quality by shedding light on the multiple realities of social life (Downing, 1984 as cited in Ceyhan, 2008, pp. 69-70).

'Mechanic's Free Press', which was published in the USA in 1828 to publicize workers' and laborers' movements, and 'The Emancipator' and 'Manumission Intelligencer', which were published in the USA in the early 1800s to make anti-slavery publications, were examples of alternative media of those years (Ostertag, 2006 as cited in Ceyhan, 2008, p. 75). The 1955 newspaper 'The Village Voice' and the 1966 magazine 'It' were among the examples of alternative media of the period (Taylan, 2012, pp. 75-76).

The Inter Press Service (IPS), one of the first and well-established examples of rights-based journalism in the world, has been practicing rights-based journalism since 1964 (Tokdoğan, 2013, p. 16). In Turkey, the concept of rights-based journalism started to gain value in 1996 with the 'Independent Communication Network Project' (BİA). The BİA Project was discussed with the participation of officials from the Communication Foundation, the Union of Chambers of Turkish Engineers and Architects (TMMOB) and the Union of Turkish Medical Association (TBB), with the aim of creating a communication network that would work independently. The EU's European Instrument for Democracy and Human Rights (EIHDR) (Human Rights and Democracy Initiative Program) provided financial support to the BİA Project. On 13 January 2001, the 'Founding Conference' of the project was held in Izmir and BİA was officially established (Taylan, 2012, pp. 210-216).

The magazine 'Flying News' published by the Flying Broom Foundation, which was established in 2017, is also a rights-oriented journalism product that puts women at its center. It especially addresses and brings to the agenda the issues of childhood and forced marriage and carries out activities to solve this problem (Flying Broom Foundation, 2024).

Another example of rights-based journalism is the 'Women without Disabilities News Network' (EKHA). It is a media organization founded by Altı Nokta Körler Derneği (Six Dots Association of the Blind) in 2018 within the body of the Women's Assembly and staffed by women with disabilities. It carries out activities to present people with disabilities accurately in the media and to increase critical media literacy (Journo, 2024).

Local media in Türkiye

Since the Ottoman period, including the Republican years, Turkey has experienced many social, political, economic and cultural changes and transformations. These developments radically affected the development of the press, with some newspapers closing down and some new publications joining the press. Therefore, it is possible to say that the press was both affected by social processes and influenced social processes. The provincial newspapers that began to be published during the Ottoman period constitute the basis of today's local newspapers. With the arrival of the printing press in the Ottoman lands in the 1490s, press and publishing life began to revive (Özkaya-Duman, 2013, p. 1034, Girgin, 2009, p. 14 and Koloğlu, 2010, p. 2).

The first Ottoman printing house was established by Sait Efendi and İbrahim Müteferrika under the name 'Dar'üt-Tıba'at- 'ül-Amire' and was popularly known as 'Basmahane'. The first work printed in this printing house was 'Kitab-ı Lügat-ı Vankulu (Vankulu Dictionary)' (Girgin, 2009, p. 18). The first newspaper published within the borders of the Ottoman state was 'Bulletin Des Nouvelles' (News Bulletin) In the following years, newspapers with different names continued to be published by minorities (Aydeniz, 2007, p. 10).

While the first official newspaper was published in 1831 under the name 'Takvim-i Vekayi', the first semi-official newspaper 'Ceride-i Havadis' was launched in 1840 (Girgin, 2009, pp. 27-28). 'Tercüman-ı Ahval' newspaper, which found its place in the press in 1860, became the first private newspaper. It was also one of the first newspapers in Turkey where opinion journalism began to flourish (İnuğur, 2005, pp. 185-187). In the following years, press and publishing life began to diversify.

The emergence of the local press in Turkey can be traced back to the provincial newspapers that began to be published in the Ottoman period. In 1864, the Danube Provincial Regulation

was issued and it was decided to establish a printing house in each province (Çığ, 2007, p.46, Demirci, 2016, p.64).

The concept of local media can be defined as mass media that are published in a specific region and act as a bridge between local people and local administrators by voicing the problems and needs of the region to which they belong. Local media gives the people in the region where it is located the idea of the place where they live, and at the same time, it is effective in shaping the local public opinion and the local agenda (Kurtbaş, Doğan and Göker, 2009, p.20-21).

Local media acts as a kind of bridge between local people and local administrators, conveying the problems of local people and local administrators, while also fulfilling the task of introducing local executive candidates to local people during election times. From time to time, it also voices the shortcomings of local governments and exercises a supervisory role over local governments. Therefore, it is possible to say that local media organizations, including the local press, fulfill an important task in the processes of forming local public opinion and local agenda and developing democracy (Temel, et al., 2013, p.128). Since the issues covered in the national press are mostly those that concern the nation in general, local media outlets play a valuable role in voicing local demands and problems. Issues and problems that are not covered in the mainstream media are voiced in the local media (Yaşın, 2009, p.116).

In his 2000 study, Mastin characterizes local media as a valuable resource that can be used to mobilize local people in the process of civic and political participation (Mastin, 2000, p.123). Scheufele, Shanahan and Kim in 2002 found that local newspapers play an effective role in raising citizens' awareness of certain local issues (Scheufele, Shanahan and Kim, 2002, pp.439-441). In addition, local media tools enable citizens to have a closer look at the problems and concerns of their local area (Moy et al., 2004, p.543).

There are many domestic and foreign studies in the literature that deal with the concept of local media in the context of human rights and rights-based journalism. In most of these studies, the problem of representation in news and the concepts of marginalization are examined through local media news.

Kohnen and Lacy (2018) and Gilliam and Iyengar (2000), Korkmaz and Ulusal (2020), Yücebaş (2015), Bayram (2016) and Hurd, Mahal, Ng and Kanagasingam (2020) have examined the presentation of minority or marginalized individuals/groups in local media. The common conclusion of these researchers is that minority groups are often presented with negative characterizations in local media. Individuals/groups who are outside the generally accepted norms of social life are often presented in negative ways as troublemakers, threats or helpless and pitiful people. This situation in the media still persists today.

Method

Research design

This study is based on the PhD thesis of Atatürk University, Institute of Social Sciences, PhD Program in Journalism. At the same time, this doctoral thesis is being carried out as a BAP Project with the code 'SDK-2023-12375' within the scope of Atatürk University Scientific Research Projects (BAP) and is also financed and supported by the BAP system.

This study aims to examine the attitudes of journalists' association presidents in Turkey towards the concepts of human rights and rights-based journalism with an interregional comparison. In order to achieve the aim of the study, the phenomenology design, which is frequently used in qualitative research, was used and the attitudes and perspectives of the journalists' association presidents towards the concepts of human rights and rights-based journalism over the years of their professional experience were tried to be understood. Episodic interview method was used

in this study and semi-structured interviews were conducted with the presidents of associations.

The semi-structured interviews were conducted face-to-face with the participants in the sample provinces between January and March 2024 with the financial resources provided by the BAP Project. The interviews were conducted in the workplaces of the participants and were conducted with the voluntary participation of the community presidents. After the participants were informed about the research, the consent form was signed by the participants. The consent forms are kept confidential under the auspices of the researcher. While conducting the interviews, research ethics principles were followed.

In the study, the research question and sub-questions rather than hypotheses were formulated and answers to these questions were sought in the interviews. The main question of the study is whether there is an interregional difference in the approaches of journalists' association presidents in Turkey towards the concepts of human rights and rights-based journalism. The research sub-questions are as follows:

1. What do journalists' association presidents think about the rate of rights-oriented reporting by local media workers at regional and national level?
2. What do the presidents of journalists' associations think about the attitude of the organization they work for towards the concepts of human rights and rights-based journalism in their journalistic practices?
3. What do journalists' association presidents think about the impact of individual and institutional factors on local media employees in terms of rights-oriented journalism?
4. What do the presidents of journalists' associations think about the impact of regional differences on local media workers in terms of rights-based journalism?

Sample group

The universe of the study consists of all presidents of journalists' associations in Turkey. The sample was determined by considering the Local Media Database 2021 Report. Considering the Local Media Database 2021 Report, Samsun, Istanbul, Ankara, Izmir, Erzurum, Mersin, and Kahramanmaraş provinces, which were determined to have the highest number of local media organizations among seven different geographical regions in Turkey, were selected as sample cities (yerelmedyavt.com). Presidents of journalists' associations in these cities constitute the participants who responded to the semi-structured interview form. In order to get to know the working principles of local media organizations more closely, to understand which factors are effective in the approaches of local media employees to the concepts of human rights and rights-oriented journalism within their reporting practices and how they are affected by these factors in their reporting processes, it is important to obtain the opinions and suggestions of the presidents of journalists' associations who have been in the local media in the relevant city for years and have worked in this profession.

Ethics committee approval

This study was produced from the Doctoral Thesis titled 'Approach of Local Media Members in Turkey to the Concept of Human Rights within Their Journalism Practices: An Interregional Analysis', written by the first author under the supervision of the second author and currently ongoing at the Atatürk University Journalism Department. Publication ethics were followed in the research. The Ethics Committee approval was unanimously received by the Atatürk University Social and Human Sciences Ethics Committee with the session date of 21.11.2022, 21 Session number and 318 Decision number.

Findings

While creating the semi-structured interview form questions to be applied to the participants, a pilot study was conducted with the presidents of journalist associations in five different provinces in the Black Sea region using the questions prepared in the first stage. The pilot study attempted to reveal the clarity and comprehensibility of the questions. Thanks to the feedback received from the presidents of the associations, improvements and arrangements were made to the questions. Then, the revised questions were presented to the opinion of an expert academic in the field of communication. Thanks to the feedback received from the expert opinion, the semi-structured interview form took its final form.

An attempt was made to find answers to the main and sub-questions of the research through the questions in the semi-structured interview form.

The questions used in the semi-structured interview form are as follows:

1. Demographic Questions: Age, gender, graduation status, profession, city of employment, organization of employment, years of professional experience, monthly income level
2. What positions have you held in the field of journalism?
3. Do you think that you have worked with a human rights-sensitive and rights-oriented journalism approach throughout the years you have worked in the profession? Explain with examples.
4. Have you received any training on the concept of human rights in relation to your profession? If so, from which institution did you receive this training? If not, do you plan to receive training on the relevant concept?
5. Have you received any training on the concept of rights-based journalism in relation to your profession? If so, from which institution did you receive this training? If not, do you plan to receive training on the relevant concept?
6. How do you think the race, nationality, sexual orientation, religious belief, etc. of the perpetrator or victim in an event/situation affects the reporting process?
7. Are there any training, seminar, etc. activities regarding human rights and rights-based journalism within the organization you work for? Explain with examples.
8. What is the general attitude of the organization you work for towards the concept of human rights in its journalism practices?
9. What is the general attitude of the organization you work for towards the concept of rights-based journalism within its journalism practices?
10. Do you think that media professionals act with a sufficient understanding of human rights and rights-oriented journalism? Could you make an assessment of the city, region and country in which you work?
11. In your opinion, what kind of steps should the authorized persons and institutions take to make decisions regarding the development of local, regional and national journalism practices in a human rights-oriented and positive way?
12. What are your thoughts about the cultural structure of the city you work in or the region in general?
13. How do you think regional differences affect the journalism work?
14. What kind of impact do you think regional differences have on the concepts of human rights and rights-based journalism in journalism?
15. Can you explain a development you have encountered regarding human rights or rights-focused journalism while practicing your profession and how you handled it within the framework of journalism practices? (Through experience, observation, an event/situation, etc.)
16. You can express your opinions and suggestions regarding the study. Thank you for participating in the research.

Table 1 Gender distribution

	Categories	N
Gender	1. Female	1
	2. Male	6
	3. Other	0
	Total	7

Table 2 Age distribution

	Categories	N
Age	18-24	0
	25-31	0
	32-38	0
	39-45	1
	46-52	0
	53-59	1
	60+	5
	Total	7

Table 3 Graduation

	Categories	N
Graduation	Primary school	1
	Secondary school	0
	High school	1
	Associate's degree	1
	Bachelor	3
	Master's degree	1
	PhD graduate	0
	Total	7

Table 4 Years of professional experience

	Categories	N
Years of Professional Experience	Less than 1 year	0
	1-3 years	0
	4-6 years	0
	7-9 years	0
	10-12 years	0
	13-15 years	0
	16+	7
	Total	7

Table 5 Monthly financial income level

	Categories	N
Monthly Financial Income Level	Less than 17.002 TL	0
	17.002 - 20.000 TL	0
	20.001 - 25.000 TL	0
	25.001 - 30.000 TL	2
	30.001 - 35.000 TL	2
	35.000+ TL	3
	Total	7

Table 6 The city worked

	Categories	N
The city worked	İstanbul	1
	Ankara	1
	İzmir	1
	Mersin	1
	Kahramanmaraş	1
	Erzurum	1
	Samsun	1
	Total	7

Professional experiences of the participants

Participants stated that they worked in positions such as reporter, newspaper owner, presenter, editor-in-chief, program producer, editor, editorial director, etc. during their years of professional experience. Again, all participants emphasized that they tried to do human rights-sensitive and rights-oriented journalism during their years in the profession. They stated that they tried to be the voices of people from different segments of society and that they included those who were wronged in their news texts and columns when they sought their rights.

Participants' educational status regarding their understanding of human rights and rights-based journalism

Five participants stated that they had not received any training on the concept of human rights in relation to their profession, but that they had worked by adopting these concepts as a priority principle during the years they spent in the profession. Other presidents of journalists' associations in Erzurum and Samsun listed the Media Research Association, the Eurasian Media Communication Confederation and Press Council, the Refugees Association and the Ankara Journalists' Association as the institutions where they received training on the concept of human rights.

Six of the participants stated that they had not received any training on the concept of rights-based journalism in relation to their profession, but just as with the concept of human rights, they had gained experience on how rights-based journalism should be done during the years they spent in the profession. Only the head of the Samsun Journalists Association stated that they had received training on the relevant concept from Dokuz8 News and the Turkish Journalists Association. In addition, the participants emphasized that while they themselves displayed an objective, egalitarian and impartial attitude, they also tried to be an example for other stakeholders, and that it was important and necessary for everyone in the profession to do their job with this attitude.

All participants stated that when reporting a development, factors such as the race, nationality, sexual orientation, religious belief, etc. of the perpetrator/victim in the incident should not affect the reporting process. The association chairmen stated that if journalistic ethics and news writing rules are adhered to when reporting an event, these factors will not affect the person making the news. However, they emphasized that certain factors in the media sector today, such as economic concerns, bilateral relations, ideological understanding, etc., unfortunately affect the news production process and that this situation cannot be overcome. Furthermore, they emphasized that this issue is sensitive and that everyone involved in the news writing process should show the necessary sensitivity in this regard.

Participants' views on their workplaces

Five of the participants stated that a number of seminars and training activities were organized in the organization they worked for regarding the concepts of human rights and rights-based journalism. They stated that with the training and seminars organized, they carried out activities that would ensure the positive development of professionals, members and relevant people in the media sector in terms of giving importance to the concept of human rights in their journalism practices and in terms of doing rights-based journalism. Only the participants in the provinces of Mersin and Kahramanmaraş stated that no training or seminar was organized in the organization they worked for regarding these concepts.

All participants expressed that they adopt a very meticulous attitude towards the concepts of human rights and rights-based journalism in terms of journalism practices within the organizations they work for. They stated that they have a journalism approach that values, meticulously handles and defends the concepts of human rights and rights-based journalism within their organizations and that they try to maintain this. They also emphasized that they

strive to maintain an impartial, egalitarian and objective journalism approach that does not target people in the news they produce.

Participants' views on the implementation of rights-based journalism at regional and national levels

All of the interviewees stated that media workers in the region they live in and throughout the country do not act with a sufficient understanding of human rights and rights-oriented journalism. Contrary to these concepts, they stated that commercial relations and interests are the main focus throughout Turkey and that this situation is almost the same throughout the country, regardless of the provinces and centers. Moreover, there is also a participant who thinks that if rights-oriented journalism is done in a media outlet, this will have a negative outcome in terms of readership and circulation. This participant stated that the reason for this situation is that sensational journalism is widespread throughout the country and that the click-through rates and, therefore, advertising revenues of media outlets that turn to rights-oriented journalism may decrease.

Participants generally have common views on what steps authorized persons and institutions should take to develop local, regional and national journalism practices in a positive and human rights-focused manner. Among their suggestions, the necessity of providing training on these concepts urgently in relevant high schools and universities ranks first. Similarly, participants agree that journalism should be accepted as a job done for the public good and that the economic independence of media workers and then editorial independence should be ensured. At the same time, participants emphasized that national and international documents should be meticulously considered and trainings explaining how human rights and rights-focused journalism concepts should be handled and processed within journalism practices should be organized.

Participants' views on regional differences

When participants were asked about their thoughts on the city they work in or the cultural structure of the region in general, participants in Anatolian cities, which we can generally describe as rural, described their regions with attributes such as the cultural texture of the place they live in, its deep-rooted historical past, its contribution to the unity and solidarity of the country, etc. However, participants in cities that are very cosmopolitan, which we can describe as the Western part of the country, addressed this issue within the framework of journalism practices and emphasized that due to increasing urbanization and cosmopolitanism, an understanding that welcomes living together and together with tolerance and respect and values human rights should be spread throughout the entire media sector.

In response to the question asked to the participants about how regional differences affect/will affect the type of journalism, it is possible to say that the participants were divided into three groups at this point. Some participants stated that regional differences would add color and variety to the journalism business and allow for the creation of rich news content. Others emphasized that regional differences would not have any effect on the journalism business if journalistic ethics and news writing rules were followed. In general, participants in the Anatolian side expressed that they thought regional differences would make a positive contribution to journalism. Participants in the Western side, which we can describe as Western, expressed that regional differences were effective both in the writing phase of the news by the media employee and in the interpretation of the written news by people. They stated that rights-based journalism was not fully known and implemented in most geographical regions, especially in the Eastern regions, and therefore there was still a long way to go in this regard.

Conclusion and recommendations

As a result of the literature review conducted during this study, no doctoral studies were found that addressed the concepts of rights-based journalism with journalists' association presidents. It was concluded that in many academic studies examined, the concept of rights-based journalism was examined through the forms of representation in the news or the analysis of hate speech. However, this study was conducted with journalists' association presidents who are extremely valuable in understanding the local media and its working principles. Therefore, it is thought that this research will be the first at the doctoral level and will fill an important gap in the literature. It is also hoped that the results of the study will make valuable contributions to the development of the education policies of local media organizations and the dissemination of fair journalism practices.

As a result of the semi-structured interviews conducted with the participants, it was concluded that the participants generally valued human rights and rights-oriented journalism, but they were deficient in terms of receiving training on these concepts. It was also noticed that they believed that in terms of making the voices of people who are in the minority or sometimes marginalized in society heard or reporting on these people, institutional factors rather than individual factors were effective on local media workers. It was concluded that factors such as the economic profit concerns of workplaces, their relations with dominant powers, pressure from advertisers, etc. affected the reporting processes of local media workers, and this effect was felt more especially in the eastern provinces or in large cities where cosmopolitanism was high.

The power of local media in promoting the local, creating local public opinion and local agenda is a clear fact. Therefore, when local media is evaluated together with the concepts of human rights and rights-oriented journalism, it should take it as its duty to be the voice of all segments of society and act accordingly. At this point, all relevant local media employees should urgently receive training on these concepts and apply this with fairness in the context of journalism practices. Media employees should take care to receive training on the relevant concepts with an open perspective to developments and learning both before starting work in the sector and during the years they spend in the profession. Authorized persons and institutions should also fulfill their duties and responsibilities in this regard.

It is also necessary to prevent certain individual or institutional factors from negatively affecting the objectivity and impartiality of the journalism work. Although today's media is profit-oriented and acts according to certain ideologies, it should act fairly when it comes to human rights, justice, equality, etc. and should always maintain this attitude. Because the power of the media in the formation and shaping of public opinion is an undeniable fact.

In conclusion, this study examines the relationship between local media and human rights and rights-based journalism in depth and reveals the views of journalists' association chairmen on this issue. The study presents important findings on the functionality and social responsibility of local media and sheds light on future research in this area. The training of local media workers and the reduction of institutional pressures are of great importance in terms of ensuring that the voices of all segments of society are heard and the spread of fair journalism practices. In this context, authorized institutions and media organizations should fulfill their responsibilities and contribute to the creation of a more fair and objective media environment.

This study was conducted with the presidents of journalist associations in the sample provinces. In future studies, it can be suggested that a study be conducted in which all the presidents of journalist associations in Turkey can be included. Similarly, more detailed research can be conducted with media employees who work in the local media and play an active role in the reporting process. In addition, it is thought that studies conducted by observing local media employees in their field of work will make a significant contribution to the relevant literature.

Author contribution rates

The first author contributed 50% and the second author contributed 50% to the study.

Conflict of interest statement

Our article titled "Approaches of the presidents of journalist associations in Turkey to the concepts of human rights and rights-based journalism: An interregional analysis" has no financial conflict of interest with any institution, organization or person. There is also no conflict of interest between the authors.

References

- Akveran, S. (2018). Mainstream media, the need for alternative media and ethics. *Fourth Force International Refereed Journal*, 1(1), 10-31. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dorduncukuvvet/issue/37152/412790>
- Alankuş, S. (2007). *Human rights journalism. Rights journalism series: 1*, Istanbul: IPS Communication Foundation Publications:9.
- Aydeniz, H. (2007). *Local journalism in historical and literal terms*. https://www.academia.edu/16327362/Tarihsel_ve_Literal_A%C3%A7%C4%B1dan_Yerel_Gazetecilik
- Bayram, Y. (2016). Being the Other in the Local: Discursive Representation of Syrian Refugees in Trabzon Local Newspapers, *International Journal of Social Research*, 9(42), 1416-1430. <https://doi.org/10.17719/jisr.2016.4216250>
- Birinci, G. (2017). A brief history of the Universal Declaration of Human Rights I: From the League of Nations to the United Nations. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, SBE Journal*, 7(2), 50-81.
- Ceyhan, Ç. (2008). *Alternative media versus mainstream media: Ahali and Dispossessed (Ahali ve Mülksüzler) as alternative newspapers* [Unpublished Master's Thesis]. Anatolian university.
- Cızık, C. (2020). *American human rights documents*. https://www.academia.edu/35763598/A%20merikan_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_Belgeleri
- Çeçen, A. (2013). Human Rights and Humanitarian Law. *Yaşar University E-Journal*, 8(Special), 0-830. <https://doi.org/10.19168/jyu.78043>
- Çığ, Ü. (2007). *Journalism Movements in the Ottoman Empire in the 19th Century: From Takvim-i Vekayi to Provincial and Private Enterprise Newspapers*. https://www.suatgezgin.com/yayinlar/Turkiyede_Yerel_Basin_2_007.pdf
- Demirci, M. (2016). *The Reflection of the 1871 Province Regulation on the Period of Abdulhamid II* [Unpublished Master's Thesis], Adnan Menderes University.
- Erul, B. (2012). *Farewell Sermon*. Turkey Religious Foundation Islamic Encyclopedia Volume 42. <https://islamansiklopedisi.org.tr/veda-hutbesi>
- Gilliam, F. D., Iyengar, S. (2000). Prime Suspects: The Influence of Local Television News on the Viewing Public. *American Journal of Political Science*, 44(3), 560-573. <https://doi.org/10.2307/2669264>
- Girgin, A. (2009). *Local press in Turkey*, Der Publications.
- Gürkaynak, M. ve İren, A.A. (2016). Conceptualization of human rights in Western societies before and after modernism. *Süleyman Demirel University, Journal of Social Sciences Institute*, 0(23), 329-357.
- Hurd, L., Mahal, R., Ng, S., Kanagasingam, D. (2020). From invisible to extraordinary: Representations of older LGBTQ persons in Canadian print and online news media. *Journal of Aging Studies* 55,1-9. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2020.100877>
- İnuğur, M. N. (2005). *Press and publication history*, DER Publications.
- Journo (2024). Write in a 'barrier-free' news language, don't forget to describe the photographs. <https://journo.com.tr/3-aralik-engelliler-gunu-ekha> (Access: 04.03.2023).
- Kohnen, A. M., Lacy, A. (2018). "They don't see us otherwise": A discourse analysis of marginalized students critiquing the local news. *Linguistics and Education*, 46, 102-112. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2018.07.002>

- Koloğlu, O. (2010). *Press techniques and tools in the Ottoman period*. Istanbul University Faculty of Communication Publications.
- Korkmaz, A., Ulusal, D. (2020). *Syrians in Local Media: Kayseri Example, USBİK 2020 3rd International Social Sciences Congress Full Text E-Book*. Kayseri-Turkey 29-31-January 2020 https://www.academia.edu/43510596/Usbik_2020_3_Uluslararası%C4%B1_Sosyal_Bilimler_Kongresi_Tam_Metin_E_kitab%C4%B1
- Kurtbaş, İ., Doğan, A., Göker, G. (2011). Local media problems and the perspectives of sector employees on the problems "Elazığ province example". *Erciyes Communication Magazine*, 1(2), 20-41.
- Kuyaksil, A. (2012). *Human rights concept, history, protection and development*, Ada Bookstore.
- Mastin, T. (2000). Media use and civic participation in the African-American population: Exploring participation among professionals and nonprofessionals. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 77(1). 115-127. <https://doi.org/10.1177/107769900007700109>
- Moy, P., McCluskey, M. R., McCoy, K., Spratt, M. A. (2006). Political correlates of local news media use. *Journal of Communication*, 54(3), 532-546. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2004.tb02643.x>
- Özkaya-Duman, O. (2013). An evaluation of the development of press and publishing activities from the Ottoman Empire to the Republic, from national to local. *Turkish Studies-Turkish and Turkish Languages, Literatures and History International Periodical Publication*, 8(12), 1031-1041. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5622>
- Salihpaşaoğlu, Y. (2009). The European Court of Human Rights and Türkiye: Some figures and facts. *Ankara Hacı Bayram Veli University Faculty of Law Journal*, 13(1), 253-281. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48127/608658>
- Sanioğlu, H. (2006). *Human Rights in European Union Law* [Unpublished Master's Thesis]. Selcuk University.
- Scheufele, D.A., Shanahan, J., Kim, S. (2002). Who cares about local politics? Media influences on local political involvement, issue awareness, and attitude strength. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 79(2). 427-444. <https://doi.org/10.1177/107769900207900211>
- Taylan, A. (2012). *Alternative Media and the Example of Bianet: An ethnographic study on alternative media in Turkey* [Unpublished PhD Thesis]. Ankara University.
- Temel, M., Korkmaz, A., Korkmaz, A., Somuncu, B., Somuncu, B., Şilen, K. (2013). Socio-demographic characteristics of local media workers and their perspective on sectoral problems: A field study on Kayseri and Nevşehir local media. *Mustafa Kemal University Social Sciences Institute Journal*, 9(19), 125-157. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19551/208377>
- Tokdoğan, N. (2013). A fundamental stop in rights journalism: Women-focused journalism and the JINHA example. *Mülkiye Magazine*, 37(3), 9-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mulkiye/issue/42/206>
- Tosun, E. (2013). Human Rights and public freedoms, 0(0), 1-50. https://www.academia.edu/41652866/%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_ve_Kamu_%C3%96zg%C3%B9l%C3%BCkleri_A%C3%96F
- Flying Broom Foundation (Uçan Süpürge Vakfı) (2024). Who are we, Flying Broom Foundation?. <https://ucansupurge.org.tr/hakkimizda/biz-kimiz/> (Access: 06.12.2023).
- Waltz, Mitzi (2005). *Alternative and activist media*. Edinburgh University Press.
- Yaşın, C. (2009). Structural characteristics and production conditions of the local press in Turkey. *Journal of Communication Theory and Research*, 0(28), 115-151. <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/96748/>
- Local Media Database Research (Yerel Medya Veri Tabanı Araştırması) (2021). Turkey local media database study, 2021 <https://yerelmedyavt.com/> (Access: 03.03.2023).
- Yücebaş, M. (2015). The Syrian image in the Gaziantep local press: The new silent ones of the new provinces: Syrians. *Birikim Monthly Socialist Culture Magazine*, 0(311), 38-47. <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-311-mart-2015-311-mart-2015/2479>

Türkiye'deki gazeteciler cemiyeti başkanlarının insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına ilişkin yaklaşımları: Bölgelerarası bir inceleme

Elif Kebelek¹ , Ülhak Çimen² 

¹Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Doktora Programı, Erzurum, Türkiye; ²Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Sinema ve Televizyon Bölümü, Erzurum, Türkiye.

ÖZET

Bu çalışma, evrensel bir değere haiz olan insan hakları kavramını ve bu kavram ile yakından ilişkili olarak hak odaklı habercilik kavramını, Türkiye genelinde bölgelerarası bir yerel medya araştırması yaparak ele alması bakımından önem teşkil etmektedir. Araştırmada, Türkiye'deki gazeteciler cemiyeti başkanlarının insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarını bölgelerarası bir karşılaştırma ile incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak yedi farklı coğrafi bölgeyi temsil etmesi adına Samsun, İstanbul, Ankara, İzmir, Erzurum, Mersin ve Kahramanmaraş illeri örneklem olarak seçilmiştir. Temsilde en fazla yerel medya kuruluşuna sahip iller göz önünde bulundurulmuştur. Örneklem dâhilinde seçilen şehirlerdeki yerel medya kuruluşlarının çalışma disiplinini daha kapsamlı anlayabilmek ve yerel medyayı daha yakından tanıyabilmek adına, illerin gazeteciler cemiyeti başkanları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara uygulanan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda, katılımcıların genel olarak insan hakları ve hak odaklı haberciliği önemseydiği ancak bu kavramlara yönelik eğitim alma noktasında eksik oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca toplum içerisinde azınlıkta kalan veya zaman zaman ötekileştirilen kişilerin seslerinin duyurulması veya bu kişilerin haberleştirilmesi noktasında, yerel medya çalışanları üzerinde bireysel faktörlerden ziyade bilhassa kurumsal birtakım faktörlerin etkili olduğu kanaatinde oldukları fark edilmiştir. İşyerlerinin ekonomik kâr kaygıları, egemen güçlerle ilişkileri, reklam verenlerin baskısı vb. faktörlerin, yerel medya çalışanlarının haberleştirme süreçlerini etkilediği ve bu etkinin özellikle doğu illerindeki veya kozmopolitliğin çok olduğu büyük şehirlerde daha fazla hissedildiği sonucuna ulaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Yerel medya, hak odaklı habercilik, gazeteciler cemiyeti başkanları, insan hakları, yarı yapılandırılmış görüşme.

Giriş

Yerel medya, toplumların bilgi edinme süreçlerinde ve yerel gündemin oluşmasında kritik bir rol oynamaktadır. Toplumsal olayların ve gelişmelerin halka aktarılmasında, yerel medyanın haber yapma biçimi ve tercih ettiği perspektifler, toplumdaki bireylerin olayları nasıl algıladığını doğrudan etkilemektedir. Özellikle, insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarının medya tarafından benimsenmesi, toplumsal adaletin sağlanmasında ve dezavantajlı grupların seslerinin duyurulmasında önemli bir etkiye sahiptir.

İnsan hakları ve hak odaklı habercilik, habercilik etiği kapsamında değerlendirilen, haberlerde adalet ve eşitlik ilkelerini öne çıkaran yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlar, toplumdaki tüm kesimlerin adil bir şekilde temsil edilmesini ve özellikle dezavantajlı grupların seslerinin duyurulmasını hedeflemektedir. Yerel medya kuruluşları, bu bağlamda, toplumsal sorumluluklarını yerine getirmeli ve habercilik pratiklerini bu ilkeler doğrultusunda şekillendirmelidir. Ancak, yerel medya çalışanlarının bu kavramlara yönelik bilgi düzeyi ve uygulama becerileri, çeşitli bireysel ve kurumsal faktörler tarafından etkilenebilmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki gazeteciler cemiyeti başkanlarının insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarını bölgelerarası bir karşılaştırma ile incelemek amaçlanmıştır. Gazeteciler cemiyeti başkanları, yerel medyanın çalışma prensipleri ve karşılaştıkları zorluklar hakkında derinlemesine bilgiye sahip olmaları nedeniyle, bu araştırmanın hedef kitlesi olarak seçilmiştir. Cemiyet başkanları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek, yerel medya özelinde hak odaklı haberciliğin ele alınışına dair görüşlerine danışılmıştır. Ayrıca bölgesel anlamdaki farklılıkların hak odaklı haberciliğin yapılışı noktasında nasıl bir etki ortaya çıkardığı, bireysel ve kurumsal faktörlerin yapılan habercilik işini nasıl etkilediği ve cemiyet başkanlarının bu konuda ne düşündüğüne yönelik önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışma, literatürde hak odaklı habercilik kavramının yerel medya perspektifinden ele alındığı nadir çalışmalardan biri olma özelliğini taşımaktadır. Bu giriş bölümünde, çalışmanın amacı, önemi ve araştırma soruları genel hatlarıyla tanıtılmıştır. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde literatür taraması, yöntem, bulgular ve sonuç kısmı detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

İnsan hakları

İnsanoğlu, uzun yıllar boyunca birtakım hakların kazanımı için mücadele etmiş, bu uğurda büyük kayıplar vermiştir. Doğu ve Batı fark etmeksizin dünyanın birçok noktasında farklı ırk ve etnisiteden insanlar, temel hak ve hürriyetleri için yıllarca mücadele etmiş ve hala daha bu mücadelenin süregeldiği bölgeler bulunmaktadır. Yıllarca süren mücadeleler sonucu kazılan hak ve özgürlükler, üçüncü bir dünya savaşının ortaya çıkmasını önlemek maksadıyla oluşturulan Birleşmiş Milletler (BM) tarafından, bütün insanlık için bir temel haklar bildirisi ilân etmesi ile günümüzdeki 'insan hakları' konumuna ulaşmıştır. Böylelikle insan hakları, hak ve özgürlük kavramları, ulusal bir sorun olma formundan çıkarak, uluslararası arenada tüm insanlığı ilgilendiren ortak bir sorun olarak kabul edilmiştir. Ancak her ne kadar insan hakları kavramı uluslararası bir sorun ve kavram olarak kabul edilip bu uğurda bir evrensel bildiri yayımlanmış olsa dahi, bazı toplumların verdiği mücadeleler ve çektiği zorluklar göz ardı edilmekte ve bir kenara itilmektedir. Bunun örneklerini, son yıllarda medyada karşımıza sıkça çıkan birtakım savaş haberlerinde görmek mümkündür. Dolayısıyla da yıllar önce yayımlanan ve tüm insanlık adına diye atfedilen bu evrensel bildirinin, gerçekte hayatta kimler için geçerli olduğu ve kimleri koruduğu konusunda akıllarda soru işareti oluşmaya başlamaktadır (Çeçen, 2012, s. 1).

İnsan hakları kavramı ele alındığında akla gelen ilk önem kavram, doğal olarak insandır. Her ne kadar insan hakları, özgürlük ve hak kavramlarına dair ilk resmi düzenlemelerin ortaya çıkış noktası Batı olarak gösterilse de, aslında bu kavramlara yönelik olarak Batı'da hazırlanan resmi belgelerden uzun yıllar önce, Hz. Muhammed (sav) tarafından duyurulan Veda Hutbesi ile insana verilen önemi anlamak mümkündür. Veda Hutbesi'nde, milliyet, ırk, din ve köken fark etmeksizin tüm insanların eşit olduğu, bütün insanların can ve mal güvenliğine sahip olduğu, kadın haklarının korunması gibi maddeler yer almıştır. Bu haliyle Veda Hutbesi'nin, aslında insan haklarının evrensel nitelikte ele alınıp anlatıldığı ilk metin niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür (Erul, 2012, s.591-593).

Batı'da, insan haklarına yönelik atılan ilk önemli adım, Magna Charta Libertatum(İngiliz Büyük Şartı) belgesidir. Ortaçağ döneminde devlet otoritesinin sınırlandırıldığı karşılıklı anlaşmaların en mühim örneği olan Magna Charta Libertatum, 1215'te İngiltere Kralı Jean Sans Terre tarafından imzalanmış ve Batı'da, kralın yetkilerinin sınırlanıp, insanların özgürlük sınırlarının genişletilmesine dair atılan ilk adım olmuştur (Kuyaksil, 2012, s. 29). Bu belge, temel hak ve hürriyetlerin ilerletilmesi ve geliştirilmesi noktasında, gelecekteki kuşaklara yol gösterici olmuştur (Gürkaynak ve İren, 2016, s. 336).

İlerleyen yıllarda insan hakları kavramı ile ilişkili olarak farklı ülkelerde de birtakım resmi düzenlemeler yapılmıştır. Amerika'da 12 Haziran 1776'da 'Virginia Haklar Bildirgesi' (Virginia Bill of Rights) ilan edilmiştir (Tosun, 2013, s.3). 4 Temmuz 1776'da ise yine Amerika'da 'Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi' kabul edilmiştir (Cızık, 2020, s. 18). 1789 yılında yaşanan Fransız İhtilali

ise dünyanın birçok noktasında etkisini hissettirmiştir. İhtilalin ardından 'İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi' yayımlanmıştır. Bu belge insanı, her yönüyle toplumun ana yapı taşı olarak kabul etmiştir (Kuyaksil, 2012, s. 30).

İnsan haklarının, küresel çapta tartışılmaya başlandığı dönem ise II. Dünya Savaşı'nın sonunda gerçekleşmiştir. Savaş süresince yaşanan insanlık dışı uygulamalar, katliamlar, milyonlarca insanın öldürülmesi, Yahudilere yönelik uygulanan soykırım, insan hakları ihlalleri, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombaları vb. durumlar, yönetici kesimi belirli önlemler alma zorunda bırakmıştır. 1945'te kurulan Birleşmiş Milletler (BM) ile insan hakları kavramı evrensel nitelikte bir önem kazanmış, dünya barışının sağlanmasının ana koşulu olarak gösterilmiş ve ilk kez resmi anlamda uluslararası hukuk içerisinde yer edinmiştir (Sanioğlu, 2006, s. 14). 10 Aralık 1948 tarihine gelindiğinde ise 'BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi' (İHEB) resmi olarak kabul edilmiştir (Birinci, 2017, s. 52).

1950'de Avrupa Konseyi tarafından, İHEB'deki birtakım hakları ortak güvence altına almak amacıyla 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi' (AİHS) imzalanmış ve bu hak ve özgürlüklerin koruması için ise 1959'da 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi' (AİHM) kurulmuştur. AİHM, AİHS tarafından belirli yasal düzenlemeler vasıtasıyla korumaya alınan temel hakların ihlal edilmesi durumunda devletlerin, tüzel kişilerin ve bireylerin yine belirli kurallar dâhilinde başvurarak, hakkını arayabilme olanağının olduğu bir mekanizma görevi görmektedir. Birçok ülkeden AİHM'e başvuru yapılmaktadır (Salihpaşaoğlu, 2009, s. 253, Sanioğlu, 2006, s. 16-17).

Hak odaklı habercilik

İnsan hakları, hak, özgürlük vb. kavramları medya kavramı ile birlikte ele aldığımızda karşımıza, bir alternatif habercilik türü olan hak odaklı habercilik kavramı çıkmaktadır. Yaşanan bir olayın haberleştirilmesi sürecinde hak ihlali yapmayan, yaşanan hak ihlallerini görmezden gelmeyen ve toplum içerisinde 'öteki' olarak nitelendirilen bireyleri/grupları haberleştirme sürecinde bu kişilerin, bir hak ihlalinin faili veya konusu pozisyonunda olmasını beklemeyen habercilik türünü, hak odaklı habercilik olarak tanımlamak mümkündür (Alankuş, 2007, s. 22).

Günümüzde ana akım medya kuruluşlarında genel olarak toplumsal yaşamda kabul gören ve onaylanan kişiler yer almaktadır. Azınlığı oluşturan veya toplumsal yaşamda kabul görmeyen ve ötekileştirilen bireyler ise çoğu zaman medya kuruluşları tarafından görmezden gelinmektedir. Medyada yer aldıklarında ise çoğunlukla olumsuz durumların müsebbibi olarak veya ırk, cinsel yönelim, dini inanç vb. üzerinden olumsuz şekillerde sunulmaktadırlar. Bilhassa bu durum haber medyasında sıklıkla yaşanmaktadır. Geline bu noktada da sesi duyurulmayanların sesi olmaya çalışan 'hak odaklı habercilik' kavramı önem taşımaktadır (Akveran, 2018, s. 12).

Alternatif medyanın ilk örneği, 1960'larda ortaya çıkan ve hippy kültürü tarafından üretilen karşı kültür gazeteleridir. Bu gazetelerde, çoğunlukla geleneksel medyada yer almayan konular ve kişiler yer almıştır (Waltz, 2005, s.1-7). Alternatif medyaya yönelik kuramsal çalışmaların ilk kez filizlendiği araştırma ise 1984 yılında John Downing'in gerçekleştirdiği 'Radical Media' (Radikal Medya)dır. Downing çalışmasında, alternatif medyanın siyasi ve politik bir azınlığa ait olmamasını ve toplumsal hayatın çoklu gerçekliklerine ışık tutarak kurumlar üstü bir vasfı bünyesinde taşıması gerektiğini ifade etmiştir (Downing, 1984'ten aktaran Ceyhan, 2008, s. 69-70).

1828'de ABD'de işçi ve emekçi hareketlerinin duyurulması için çıkartılan Mechanic's Free Press', yine 1800'lerin başında ABD'de kölelik karşıtı yayın yapmak için çıkartılan 'The Emancipator' ve 'Manumission Intelligencer' o yılların alternatif medya örneklerini oluşturmuştur (Ostertag, 2006'dan aktaran Ceyhan, 2008, s. 75). 1955 yılında İngiltere'de çıkartılan 'The Village Voice' adlı gazete ve 1966'da çıkartılan 'It' isimli dergi, döneminin alternatif medya örnekleri arasında yer almıştır (Taylan, 2012, s. 75-76).

Hak odaklı haberciliğin dünyadaki ilk ve köklü örneklerden birisi olan The Inter Press Service (IPS), 1964'ten beri hak odaklı habercilik çalışmaları yapmaktadır (Tokdoğan, 2013, s. 16). Hak

odaklı habercilik kavramı Türkiye’de ise 1996 yılında görüşülmeye başlanan ‘Bağımsız İletişim Ağı Projesi’ (BİA) değer kazanmaya başlamıştır. BİA Projesi, İletişim Vakfı yetkilileri, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) ve Türk Tabipleri Birliği (TBB) katılımıyla görüşülmeye başlanmış ve bu görüşmelerde bağımsız şekilde çalışacak olan bir iletişim ağı oluşturmak hedeflenmiştir. AB’nin, European Instrument for Democracy and Human Rights (EIHDR) (İnsan Hakları ve Demokrasi İnisiyatifi Programı) sayesinde BİA Projesi’ne ekonomik destek sağlanmıştır. 13 Ocak 2001’de İzmir’de projenin ‘Kuruluş Konferansı’ gerçekleştirilmiş ve tüzel bir kişilik kazanması kararlaştırılan BİA resmi olarak kurulmuştur (Taylan, 2012, s. 210-216).

2017’de kurulmuş olan Uçan Süpürge Vakfı’nın çıkarttığı ‘Uçan Haber’ adlı dergi de yine merkezine kadını koyan bir hak odaklı habercilik ürünüdür. Özellikle çocukluk yaşında ve zorla evlilik konularını ele alıp gündeme taşımakta ve bu sorunun çözümü için faaliyetlerde bulunmaktadır (Uçan Süpürge Vakfı, 2024).

Hak odaklı haberciliğe verilecek bir başka örnek ise ‘Engelsiz Kadın Haber Ağı’dır (EKHA). Altı Nokta Körler Derneği tarafından 2018’de Kadın Meclisi’nin bünyesinde kurulan ve çalışanlarının engelli kadınların olduğu bir medya kuruluşudur. Engelli kişilerin medyada doğru şekilde sunulması ve eleştirel medya okuryazarlığının artırılması için faaliyetlerde bulunmaktadır (Journo, 2024).

Türkiye’de yerel medya

Osmanlı döneminden itibaren Cumhuriyet yıllarını da kapsayacak şekilde Türkiye’de toplumsal, siyasi, ekonomik, kültürel vb. birçok değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Yaşanan gelişmeler, basın hayatının gelişimini radikal şekilde etkilemiş, kimi gazetelerin kapanırken kimi yayınlar da yeni yeni basın hayatına dâhil olmuştur. Dolayısıyla da basının hem toplumsal süreçlerden etkilendiğini hem de toplumsal süreçleri etkilediğini söylemek mümkündür. Osmanlı zamanında çıkartılmaya başlanan vilayet gazeteleri de, bugünkü yerel gazetelerin temelini oluşturmaktadır. Matbaanın Osmanlı topraklarına 1490’larda gelmesiyle basın yayın hayatı da canlanmaya başlamıştır (Özkaya-Duman, 2013, s. 1034, Girgin, 2009, s. 14 ve Koloğlu, 2010, s. 2).

İlk Osmanlı matbaası ise Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika tarafından ‘Dar’üt-Tıba’at- Ül-Amire’ adıyla kurulmuş ve halk içerisinde ‘Basmahane’ olarak anılmıştır. Bu matbaada basılan ilk eser, ‘Kitab-ı Lügat-ı Vankulu (Vankulu Sözlüğü)’ olmuştur (Girgin, 2009, s. 18). Osmanlı devleti sınırları dâhilinde çıkartılan ilk gazete ise ‘Bulletin Des Nouvelles’dir (Haberler Bülteni) İlerleyen yıllarda azınlıklar tarafından farklı isimde gazeteler çıkartılmaya devam etmiştir (Aydeniz, 2007, s. 10).

İlk resmi gazete, 1831’de ‘Takvim-i Vekayi’ adı ile çıkartılmaya başlanırken, 1840’ta ilk yarı resmi gazete olan ‘Ceride-i Havadis’ yayın hayatına başlamıştır (Girgin, 2009, s. 27-28). 1860’ta basın yayın hayatında kendine yer bulan ‘Tercüman-ı Ahval’ gazetesi de ilk özel gazete olmuştur. Ayrıca bu gazete, Türkiye’de fikir gazeteciliğinin de filizlenmeye başladığı ilk gazetelerdendir (İnuğur, 2005, s. 185-187). İlerleyen yıllarda basın yayın hayatı çeşitlenmeye başlamıştır.

Türkiye’deki yerel basının ortaya çıkış noktasını ise Osmanlı zamanında çıkartılmaya başlanan vilayet gazeteleri oluşturmaktadır. 1864’te Tuna Vilayet Nizamnamesi’ni çıkartılmış ve bu nizamname ile her ilde bir basımevi kurulması kararlaştırılmıştır (Çığ, 2007, s.46, Demirci, 2016, s.64).

Yerel medya kavramını, belirli bir bölge içerisinde yayımlanmakta olup, ait olduğu bölgenin sorunlarını ve ihtiyaçlarını dile getirerek yerel halk ve yerel yöneticiler ile arasında bir köprü görevi gören kitle iletişim araçları olarak tanımlamak mümkündür. Yerel medya, bulunduğu bölge içerisindeki halka yaşanan yer fikrini kazandırmakta, aynı zamanda yerel kamuoyunun ve yerel gündemin şekillenmesinde etkili olmaktadır (Kurtbaş, Doğan ve Göker, 2009, s.20-21).

Yerel medya, yerel halk ile yerel yöneticiler arasında bir nevi köprü görevi görmekte, yerli halkın problemlerini ve yereldeki yöneticilere aktarırken, bir yandan da seçim zamanlarında yerel yönetici adaylarını da yerli halka tanıtmaya görevini yerine getirmektedir. Zaman zaman da yerel

yönetimlerin eksik yönlerini dile getirmekte ve yerel yönetimler üzerinde denetim görevini uygulayabilmektedir. Dolayısıyla yerel basın da dâhil olmak üzere yerel medya kuruluşlarının, yerel kamuoyu ve yerel gündemin oluşturulması ve demokrasinin geliştirilmesi süreçlerinde önemli bir görevi ifa ettiğini söylemek mümkündür (Temel, vd., 2013, s.128). Ulusal basında işlenen konular, çoğunlukla ulusun genelini ilgilendiren konular olduğu için, yerel taleplerin ve sorunların dile getirilmesinde yerel medya araçları değerli bir rol üstlenmektedir. Yaygın medyada yer almayan konular ve problemler, yerel medyada dile getirilmektedir (Yaşın, 2009, s.116).

Mastin, 2000 yılında gerçekleştirdiği araştırmasında yerel medyanın, yerel halkı sivil ve siyasi katılım sürecinde harekete geçirmede kullanılabilecek değerli bir kaynak olarak nitelendirmektedir (Mastin, 2000, s.123). Scheufele, Shanahan ve Kim tarafından 2002'de gerçekleştirilen çalışmada, vatandaşların birtakım yerel konulara dair farkındalıklarının artırılması sürecinde, yerel gazetelerin etkili bir rol oynadığı tespit edilmiştir (Scheufele, Shanahan ve Kim, 2002, s.439-441). Ayrıca yerel medya araçları, yurttaşların yaşadıkları yerel bölgeye yönelik sorun ve endişeleri daha yakından görmelerini de sağlamaktadır (Moy vd., 2004, s.543).

Yerel medya kavramını, insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramları bağlamında ele alan erli ve yabancı birçok çalışma literatürde yer almaktadır. Bu çalışmaların çoğunda da, yerel medya haberleri üzerinden haberde temsil sorunu ve ötekileştirme kavramları incelenmektedir.

Kohnen ve Lacy (2018) ve Gilliam ve Iyengar (2000), Korkmaz ve Ulusal (2020), Yücebaş (2015), Bayram (2016) ve Hurd, Mahal, Ng ve Kanagasingam (2020) tarafından farklı farklı tarihlerde gerçekleştirilen çalışmalarda, toplum içerisinde azınlıkta kalan veya ötekileştirilen kişilerin/grupların yerel medyadaki sunumu incelenmiştir. Bu araştırmacıların genel olarak tespit ettiği ortak sonuç, azınlık grupların yerel medyada genellikle olumsuz nitelendirmeler eşliğinde sunulduğu gerçeğidir. Toplumsal hayatın genel kabul görmüş normlarının dışında kalan bireyler/gruplar çoğunlukla sorun çıkaran, tehdit unsuru veya yardıma muhtaç ve acınası kimseler şeklinde olumsuz şekillerde sunulmaktadır. Medyadaki bu durum, günümüzde de hâlâ varlığını sürdürmektedir.

Yöntem

Araştırmanın deseni

Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Doktora Programı'nda devam etmekte olan doktora tezinden üretilmiştir. Aynı zamanda bu doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında 'SDK-2023-12375' kodu ile BAP Projesi olarak yürütülmekte olup, yine BAP sistemi tarafından finanse edilmekte ve desteklenmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki gazeteciler cemiyeti başkanlarının insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarını bölgelerarası bir karşılaştırma ile incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan fenomenoloji deseni kullanılmış ve cemiyet başkanlarının mesleki deneyim yılları içerisinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yönelik tutum ve bakış açıları anlaşılmasına çalışılmıştır. Epizodik görüşme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, cemiyet başkanları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler, BAP Projesi'nden sağlanan finansal kaynak vasıtası ile 2024 yılının Ocak-Mart ayları aralığında örneklem illere gidilerek, katılımcılar ile yüzyüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların işyerleri ortamlarında gerçekleştirilen görüşmeler, cemiyet başkanlarının gönüllü katılımına bağlı olarak uygulanmıştır. Araştırma hakkında katılımcılar bilgilendirildikten sonra, hazırlanan onam formu katılımcılara imzaltılmıştır. Onam formları, araştırmacı himayesinde gizli tutulmaktadır. Görüşmeler gerçekleştirilirken araştırma etik ilkelerine uygun hareket edilmiştir.

Araştırmada, hipotezden ziyade araştırma sorusu ve alt sorular oluşturulmuş ve yapılan görüşmelerde bu sorulara cevap aranmıştır. Türkiye'deki gazeteciler cemiyeti başkanlarının insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yönelik yaklaşımlarında bölgelerarası bir fark bulunmakta mıdır? sorusu çalışmanın ana sorusunu oluşturmaktadır. Araştırma alt soruları ise aşağıdaki gibidir:

1. Gazeteciler cemiyeti başkanları, yerel medya çalışanlarının bölgesel ve ulusal çapta hak odaklı habercilik yapma oranı hakkında ne düşünmektedir?
2. Gazeteciler cemiyeti başkanları, çalıştığı kuruluşun, habercilik pratikleri içerisinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına ilişkin tutumu hakkında ne düşünmektedir?
3. Gazeteciler cemiyeti başkanları, bireysel ve kurumsal faktörlerin, hak odaklı habercilik yapma noktasında yerel medya çalışanları üzerindeki etkisi hakkında ne düşünmektedir?
4. Gazeteciler cemiyeti başkanları, bölgesel farklılıkların, hak odaklı habercilik yapma noktasında yerel medya çalışanları üzerindeki etkisi konusunda ne düşünmektedir?

Örneklem grubu

Çalışmanın evrenini, Türkiye'deki bütün gazeteciler cemiyeti başkanları oluşturmaktadır. Örneklem ise Yerel Medya Veri Tabanı 2021 Raporu dikkate alınarak belirlenmiştir. Yerel Medya Veri Tabanı 2021 Raporu'na dikkate alındığında; Türkiye'deki yedi farklı coğrafi bölge içerisinde sayı bakımından en fazla yerel medya kuruluşuna sahip olduğu tespit edilen Samsun, İstanbul, Ankara, İzmir, Erzurum, Mersin ve Kahramanmaraş illeri örneklem şehirler olarak seçilmiştir (yerelmedyavt.com). Bu şehirlerdeki gazeteciler cemiyet başkanları, yarı yapılandırılmış görüşme formuna yanıt veren katılımcıları oluşturmaktadır. Yerel medya kuruluşlarının çalışma prensibini daha yakından tanıyabilmek, yerel medya çalışanların habercilik pratikleri içerisinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında hangi faktörlerin etkili olduğunu ve haberleştirme süreçlerinde bu faktörlerden nasıl etkilendiklerini anlama noktasında, ilgili şehirde yıllarca yerel medyanın içerisinde bulunmuş ve bu mesleğe emek vermiş gazeteciler cemiyeti başkanlarının bu konudaki görüş ve önerilerini almak önem arz etmektedir.

Etik kurul onayı

Bu çalışma; 2. yazar danışmanlığında, 1. yazar tarafından yazılan ve halihazırda Atatürk Üniversitesi Gazetecilik Ana Bilim Dalı'nda devam etmekte olan, 'Türkiye'deki Yerel Medya Mensuplarının Habercilik Pratikleri İçerisinde İnsan Hakları Kavramına Yaklaşımı: Bölgelerarası Bir İnceleme' başlıklı Doktora Tez'inden üretilmiştir. Araştırmada yayın etiğine uyulmuştur. Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul tarafından 21.11.2022 oturum tarihi, 21 Oturum sayısı ve 318 Karar sayısı ile oybirliğiyle Etik Kurul onayı alınmıştır.

Bulgular

Katılımcılara uygulanacak yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları oluşturulurken, ilk etapta hazırlanan sorular ile Karadeniz bölgesinden beş farklı ildeki gazeteciler cemiyeti başkanları ile pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma ile soruların açıklığı ve anlaşılabilirliği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Cemiyet başkanlarından alınan geri dönütler sayesinde sorularda iyileştirme ve düzenleme yapılmıştır. Ardından revize edilen sorular, iletişim alanında uzman akademisen görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşünden alınan geri dönütler sayesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu son halini almıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular vasıtası ile araştırmanın ana ve alt sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda kullanılan sorular aşağıdaki gibidir:

1. Demografik Sorular: Yaş, cinsiyet, mezuniyet durumu, meslek, çalışılan şehir, çalışılan kuruluş, mesleki deneyim yılı, aylık maddi gelir düzeyi
2. Habercilik alanında hangi pozisyonlarda çalıştınız?

3. Meslekte çalıştığınız yıllar içerisinde insan hakları duyarlı ve hak odaklı bir habercilik anlayışı ile çalıştığınızı düşünüyor musunuz? Örnekler ile açıklayınız.
4. Mesleğiniz ile ilgili olarak insan hakları kavramına ilişkin herhangi bir eğitim aldınız mı? Eğer aldıysanız bu eğitimi hangi kurumdan aldınız veya eğitim almadıysanız ilgili kavrama ilişkin eğitim almayı düşünüyor musunuz?
5. Mesleğiniz ile ilgili olarak hak odaklı habercilik kavramına ilişkin herhangi bir eğitim aldınız mı? Eğer aldıysanız bu eğitimi hangi kurumdan aldınız veya eğitim almadıysanız ilgili kavrama ilişkin eğitim almayı düşünüyor musunuz?
6. Bir olayın/durumun haberleştirilme sürecinde olay/durum içerisindeki fail ya da mağdur kişinin ırkı, milliyeti, cinsel yönelimi, dini inancı vb. haberleştirme sürecini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
7. Çalıştığınız kuruluş içerisinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına ilişkin eğitim, seminer vb. faaliyetler düzenlenmekte midir? Örnekler ile açıklayınız.
8. Çalıştığınız kuruluşun habercilik pratikleri içerisinde insan hakları kavramına ilişkin genel tutumu nasıldır?
9. Çalıştığınız kuruluşun habercilik pratikleri içerisinde hak odaklı habercilik kavramına ilişkin genel tutumu nasıldır?
10. Medya çalışanlarının yeterli anlamda insan hakları ve hak odaklı habercilik anlayışı ile hareket ettiğini düşünüyor musunuz? Çalıştığınız şehir, bölge ve ülke genelinde bir değerlendirme yapar mısınız?
11. Sizce yerel, bölgesel ve ulusal çapta habercilik pratiklerinin insan hakları odaklı ve olumlu yönde geliştirilmesine ilişkin kararların alınabilmesinde yetkili kişi ve kurumlar ne tür adımlar atmalıdır?
12. Çalıştığınız şehrin veya genel olarak bölgenin kültürel yapısı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
13. Bölgesel anlamdaki farklılıkların, yapılan habercilik işine nasıl bir etki ettiğini/edeceğini düşünüyorsunuz?
14. Bölgesel anlamdaki farklılıkların, yapılan habercilik işi içerisinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına ilişkin nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?
15. Mesleğinizi icra ederken insan hakları veya hak odaklı habercilik ile ilişkili karşılaştığınız bir gelişmeyi ve bunu habercilik pratikleri çerçevesinde nasıl ele aldığınızı açıklayabilir misiniz? (Tecrübe, gözlem, yaşanan bir olay/durum vb. üzerinden)
16. Çalışmaya ilişkin görüş ve önerilerinizi belirtebilirsiniz. Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Tablo 1 Cinsiyet dağılımı

	Kategoriler	N
Cinsiyet	1. Kadın	1
	2. Erkek	6
	3. Diğer	0
	Toplam	7

Tablo 2 Yaş dağılımı

	Kategoiler	N
Yaş	18-24	0
	25-31	0
	32-38	0
	39-45	1
	46-52	0
	53-59	1
	60 ve üzeri	5
	Toplam	7

Tablo 3 Mezuniyet

	Kategoiler	N
--	------------	---

	İlkokul	1
	Ortaokul	0
	Lise	1
	Ön lisans	1
Mezuniyet	Lisans	3
	Yüksek lisans	1
	Doktora	0
	Toplam	7

Tablo 4 Mesleki deneyim yılı

	Kategoiler	N
	1 yılda az	0
	1-3 yıl	0
	4-6 yıl	0
	7-9 yıl	0
Mesleki deneyim yılı	10-12 yıl	0
	13-15 yıl	0
	16 yıl ve üzeri	7
	Toplam	7

Tablo 5 Aylık maddi gelir düzeyi

	Kategoiler	N
	17.002 TL'den az	0
	17.002 - 20.000 TL	0
	20.001 - 25.000 TL	0
Aylık maddi gelir düzeyi	25.001 - 30.000 TL	2
	30.001 - 35.000 TL	2
	35.000 TL üzeri	3
	Toplam	7

Tablo 6. Çalışılan Şehir

	Kategoiler	N
	İstanbul	1
	Ankara	1
	İzmir	1
Çalışılan şehir	Mersin	1
	Kahramanmaraş	1
	Erzurum	1
	Samsun	1
	Toplam	7

Katılımcıların mesleki deneyimleri

Katılımcılar, mesleki deneyim yılları içerisinde muhabir, gazete sahibi, sunucu, genel yayın yönetmeni, program yapımcısı, editör, yazı işleri müdürlüğü vb. pozisyonlarda çalıştıklarını belirtmiştir. Yine tüm katılımcılar, meslekte çalıştıkları yıllar içerisinde insan haklarına duyarlı ve hak odaklı habercilik yapmaya çalıştıklarını vurgulamıştır. Farklı kesimlerden insanların sesleri olmaya çalıştıklarını ve haksızlığa uğrayanların haklarını aradıkları noktada onlara haber metinlerinde ve köşe yazılarında yer verdiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramalarına yönelik eğitim durumları

Beş katılımcı, meslekleri ile ilişkili olarak insan hakları kavramına yönelik herhangi bir eğitim almadığını, ancak meslekte geçirdiği yıllar içerisinde bu kavramları öncelikli ilke edinerek çalıştıklarını ifade etmiştir. Diğer Erzurum ve Samsun'un gazeteciler cemiyeti başkanları insan hakları kavramına yönelik eğitim aldığı kurumlar arasında ise Medya Araştırmaları Derneği, Avrasya Medya İletişim Konfederasyonu ve Basın Konseyi, Mülteciler Derneği ve Ankara Gazeteciler Cemiyeti sıralamıştır.

Katılımcıların 6'sı, meslekleri ile ilişkili olarak hak odaklı habercilik kavramına yönelik herhangi bir eğitim almadığını, fakat tıpkı insan hakları kavramında olduğu gibi, meslekte geçirdikleri yıllar içerisinde hak odaklı haberciliğin nasıl yapılması gerektiğine dair tecrübeler edindiklerini belirtmişlerdir. Sadece Samsun'un gazeteciler cemiyeti başkanı, Dokuz8 Haber ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nden ilgili kavrama yönelik eğitim aldığını ifade etmiştir. Ayrıca, katılımcılar kendileri objektif, eşitlikçi ve tarafsız bir tavır sergilerken aynı zamanda diğer paydaşlar için de örnek olmaya çalıştıklarını, meslekteki herkesin bu tutumla işini yapmasının önemli ve gerekli olduğunu da vurgulamıştır.

Katılımcıların tamamı, bir gelişme meydana geldiğinde bu gelişmeyi haberleştirirken olay içerisindeki failin/mağdurun ırkı, milliyeti, cinsel yönelimi, dini inancı vb. faktörlerin, haberleştirme süreçlerini etkilememesi gerektiğini belirtmiştir. Cemiyet başkanları, bir olayı haberleştirirken gazetecilik etik ilkelerine ve haber yazım kurallarına bağlı kalındığı takdirde bu faktörlerin haberi yapan kişiyi etkilemeyeceğini ifade etmiştir. Fakat günümüzde medya sektöründe var olan bir takım faktörler, örneğin ekonomik kaygılar, ikili ilişkiler, ideolojik anlayış vb. etkenlerin haber yapım süreçlerini ne yazık ki etkilediğini ve bu durumun bir türlü aşılamadığını vurgulamışlardır. Dahası, bu konunun hassas olduğunu ve haber yazma sürecine dahil olan herkesin bu konuda gereken hassasiyeti göstermesi gerektiğinin altını çizmişlerdir.

Katılımcıların işyerlerine yönelik görüşleri

Katılımcıların 5'i, çalıştıkları kuruluş içerisinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yönelik bir takım seminer ve eğitim faaliyetleri düzenlendiğini belirtmiştir. Düzenlenen eğitim ve seminerler ile meslek çalışanlarına, üyelerine ve medya sektöründeki ilgili kişilere, habercilik pratikleri içerisinde insan hakları kavramını önemseyen ve hak odaklı habercilik yapma noktasında onların olumlu yönde gelişimlerini sağlayacak faaliyetlerde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Sadece Mersin ve Kahramanmaraş illerindeki katılımcılar, çalıştıkları kuruluştaki bu kavramlara yönelik bir eğitim veya seminer düzenlenmediğini dile getirmiştir.

Katılımcıların tamamı çalıştıkları kuruluş içerisinde, habercilik pratikleri açısından insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına ilişkin son derece titiz bir tavır takındıklarını dile getirmiştir. Kuruluşları içerisinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarını önemseyen, titizlikle ele alan ve bu kavramların savunucusu olan bir habercilik anlayışı taşıdıklarını ve bunu sürdürmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Yaptıkları haberlerde insanları hedef göstermeyen, tarafsız, eşitlikçi ve objektif bir habercilik anlayışını sürdürme noktasında gayret gösterdiklerini de vurgulamışlardır.

Katılımcıların bölgesel ve ulusal çapta hak odaklı haberciliğin uygulanışına dair görüşleri

Görüşmeye katılan katılımcıların tamamı, yaşadıkları bölge ve ülke genelinde medya çalışanlarının yeterli bir insan hakları ve hak odaklı habercilik anlayışı ile hareket etmediklerini ifade etmiştir. Bu kavramların aksine, Türkiye genelinde ticari ilişkiler ve çıkar odaklı hareket edildiğini ve taşra ve merkez fark etmeksizin bu durumun yurt genelinde hemen hemen aynı olduğunu belirtmişlerdir. Dahası, eğer bir medya organında hak odaklı habercilik yapılırsa bunun, okunma ve tiraj bakımından olumsuz bir çıktısı olacağını düşünen bir katılımcı da vardır. Bu katılımcı, bu durumun nedeni olarak da ülke genelinde sansasyonel haberciliğin yaygın olduğunu ve hak odaklı haberciliğe yönelen yayın organlarının tıkanma oranlarının ve haliyle reklam gelirlerinin düşebileceğini belirtmiştir.

Katılımcılar genel anlamıyla yerel, bölgesel ve ulusal çapta habercilik pratiklerinin insan hakları odaklı ve olumlu yönde geliştirilmesi için yetkili kişi ve kurumların ne tür adımlar atması gerektiği noktasında ortak kanaatleri taşımaktadır. Verdikleri öneriler arasında, ilgili lise ve üniversite alanlarında bu kavramlara yönelik eğitimlerin ivedilikle verilmesi gerekliliği birinci sırada yer almaktadır. Aynı şekilde, aslında gazeteciliğin kamu yararına yapılan bir iş olduğunun kabul edilmesi ve bu noktada medya çalışanlarının ekonomik bağımsızlığının ve daha sonra da

editöryal bağımsızlığın sağlanması gerektiği konusunda katılımcılar hem fikirdir. Aynı zamanda katılımcılar, habercilik pratikleri içerisinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramların nasıl ele alınacağı ve nasıl işlenmesi gerektiği konusunda ulusal ve uluslararası belgelerin titizlikle ele alınmasını ve bunları açıklayan eğitimlerin düzenlenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Katılımcıların bölgelerarası farklılıklara yönelik görüşleri

Katılımcılara, çalıştıkları şehir veya genel olarak bölgenin kültürel yapısı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda genel olarak taşra olarak nitelendirebileceğimiz Anadolu şehirlerindeki katılımcılar, yaşadıkları yerin kültürel dokusu, köklü tarihi geçmişi, ülkenin birlik ve beraberliğine verdiği katkı vb. nitelermeler ile birlikte bölgelerini anlatmıştır. Fakat kozmopolitliğin çok olduğu, ülkenin Batı kısmı olarak tabir edebileceğimiz şehirlerdeki katılımcılar ise bu konuyu habercilik pratikleri çerçevesinde ele almış ve giderek artan şehirleşme ve kozmopolitleşme nedeniyle, birlikte ve iç içe yaşamayı hoşgörü ve saygı ile karşılayan, insan hakları önemseyen bir anlayışın tüm medya sektörüne yayılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Bölgesel anlamdaki farklılıkların, yapılan habercilik türüne nasıl bir etki ettiğine/edeceğine dair katılımcılara yöneltilen soruya istinaden, katılımcıların bu noktada üçe bölündüğünü söylemek mümkündür. Bazı katılımcılar, bölgesel farklılıkların habercilik işine renk ve çeşitlilik katacağını ve zengin bir haber içeriği oluşturulmasına olanak tanıyabileceğini ifade etmiştir. Bazıları ise gazetecilik etik ilkelerine ve haber yazım kurallarına uyulduğu takdirde, bölgesel farklılıkların habercilik işinde herhangi bir etkisini olmayacağını vurgulamıştır. Genel olarak Anadolu kısmındaki katılımcılar, bölgesel farklılıkların haberciliğe olumlu bir katkı yapacağını düşündüklerini dile getirmiştir. Batı olarak tarif edebileceğimiz taraftaki katılımcılar ise bölgesel farklılıkların, hem medya çalışanı tarafından haberin yazım aşamasında hem de yazılan haberin insanlar tarafından anlamlandırılması aşamasında etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Doğu bölgeleri başta olmak üzere çoğu coğrafi bölgede hak odaklı haberciliğin tam olarak bilinmediğini ve uygulanmadığını, dolayısıyla da bu konuda daha gidilecek çok yolun olduğunu belirtmişlerdir.

Sonuç ve öneriler

Bu çalışma gerçekleştirilirken yapılan literatür taraması sonucunda, gazeteciler cemiyeti başkanları ile hak odaklı habercilik kavramlarını birlikte ele alan doktora düzeyinde herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. İncelenen birçok akademik çalışmada, hak odaklı habercilik kavramının haberde temsil biçimleri veya nefret söylemlerinin analizi üzerinden incelendiği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bu çalışma, yerel medyanın tanınmasında ve çalışma prensibinin anlaşılmasında son derece kıymetli bilgilere vakıf olan gazeteciler cemiyeti başkanları ile gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmanın, doktora düzeyinde bir ilk olacağı ve literatürde önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın sonuçlarının, yerel medya kuruluşlarının eğitim politikalarının geliştirilmesine ve adil habercilik pratiklerinin yaygınlaştırılmasına değerli katkılar sağlaması umulmaktadır.

Katılımcılara uygulanan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda, katılımcıların genel olarak insan hakları ve hak odaklı haberciliği önemseydiği ancak bu kavramlara yönelik eğitim alma noktasında eksik oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca toplum içerisinde azınlıkta kalan veya zaman zaman ötekileştirilen kişilerin seslerinin duyurulması veya bu kişilerin haberleştirilmesi noktasında, yerel medya çalışanları üzerinde bireysel faktörlerden ziyade bilhassa kurumsal birtakım faktörlerin etkili olduğu kanaatinde oldukları fark edilmiştir. İşyerlerinin ekonomik kâr kaygıları, egemen güçlerle ilişkileri, reklam verenlerin baskısı vb. faktörlerin, yerel medya çalışanlarının haberleştirme süreçlerini etkilediği ve bu etkinin özellikle doğu illerindeki veya kozmopolitliğin çok olduğu büyük şehirlerde daha fazla hissedildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yerelin tanıtılmasında, yerel kamuoyunun ve yerel gündemin oluşturulmasında yerel medyanın gücü açık bir gerçektir. Dolayısıyla yerel medya, insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramları

ile birlikte değerlendirildiğinde, toplumdaki tüm kesimin sesi olmayı kendine görev edinmeli ve ona göre hareket etmelidir. Bu noktada ilgili tüm yerel medya çalışanları, bu kavramlara dair eğitimleri ivedilikle almalı ve bunu, habercilik pratikleri bağlamında hakkaniyet ile uygulamalıdır. Medya çalışanları, ilgili kavramlara yönelik alacakları eğitimleri hem sektörde işe başlamadan önce hem de meslekte geçirdiği yıllarda gelişmelere ve öğrenmeye açık bir bakış açısı ile almaya özen göstermelidir. Yetkili kişi ve kurumlar da, bu konuda üzerlerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmelidir.

Bireysel veya kurumsal birtakım faktörlerin, yapılan habercilik işinin objektiflik ve tarafsızlık noktalarına negatif yönde etki etmesinin de önüne geçilmelidir. Her ne kadar günümüz medyası kâr amaçlı ve belirli ideolojilere göre hareket ediyor olsa da, konu insan hakları, adalet, eşitlik vb. olduğunda hakkaniyetli davranmalı ve bu tutumunu da daimi sürdürmelidir. Çünkü kamuoyunun oluşmasında ve şekillenmesinde medyanın gücü yadsınamaz bir gerçektir.

Sonuç olarak, bu çalışma yerel medyanın insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarıyla olan ilişkisini derinlemesine ele alarak, gazeteciler cemiyeti başkanlarının bu konudaki görüşlerini ortaya koymaktadır. Çalışma, yerel medyanın işlevselliği ve toplumsal sorumluluğu hakkında önemli bulgular sunmakta ve bu alanda gelecekte yapılacak araştırmalara ışık tutmaktadır. Yerel medya çalışanlarının eğitimi ve kurumsal baskıların azaltılması, toplumun tüm kesimlerinin sesinin duyulması ve adil habercilik pratiklerinin yaygınlaştırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, yetkili kurumlar ve medya kuruluşları, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirerek, daha adil ve objektif bir medya ortamının oluşturulmasına katkı sağlamalıdır.

Bu çalışma, örneklem illerdeki gazeteciler cemiyeti başkanları ile gerçekleştirilmiştir. İleriki çalışmalarda, Türkiye'deki tüm gazeteciler cemiyeti başkanlarının dahil olabileceği bir çalışmanın yapılması önerilebilir. Aynı şekilde yerel medyada çalışan ve habercilik sürecinde aktif rol oynayan medya çalışanları ile de daha detaylı araştırmalar yapılabilir. Bunun yanı sıra, yerel medya çalışanlarını çalıştıkları iş sahasında gözlemlemek suretiyle yapılacak çalışmaların da, ilgili literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yazar katkı oranları

Çalışmaya 1. Yazar %50, 2. Yazar %50 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

"Türkiye'deki gazeteciler cemiyeti başkanlarının insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına ilişkin yaklaşımları: Bölgelerarası bir inceleme" başlıklı makalemizin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur. Yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akveran, S. (2018). Ana akım medya alternatif medya ihtiyacı ve etik. *Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergisi*, 1(1), 10-31. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dorduncukuvvet/issue/37152/41> 2790
- Alankuş, S. (2007). *İnsan hakları haberciliği. Hak haberciliği dizisi: 1*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları:9.
- Aydeniz, H. (2007). *Tarihsel ve literal açıdan yerel gazetecilik*. https://www.academi.a.edu/16327362/Tarihsel_ve_Literal_A%C3%A7%C4%B1dan_Yerel_Gazetecilik
- Bayram, Y. (2016). Yerelde Öteki Olmak: Suriyeli Sığınmacıların Trabzon Yerel Gazetelerinde Söylemsel Temsili, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 1416-1430. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164216250>
- Birinci, G. (2017). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kısa tarihi I: Milletler Cemiyeti'nden Birleşmiş Milletler'e. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, SBE Dergisi*, 7(2), 50-81.

- Ceyhan, Ç. (2008). *Anaakım medyaya karşı alternatif medya: Alternatif gazeteler olarak Ahali ve Mülksüzler* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Cızık, Cansu (2020). *Amerikan insan hakları belgeleri*. https://www.academia.edu/35763598/Amerikan_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_Belgeleri
- Çeçen, A. (2012). *İnsan hakları*. <https://docplayer.biz.tr/3844515-Insan-haklari-prof-dr-anil-cecenankara-univ-hukuk-fak.html>
- Çığ, Ü. (2007). 19. Yüzyılda Osmanlı’da gazetecilik hareketleri: Takvim-İ Vekayî’den vilayet ve özel girişim gazetelerine. https://www.suatgezgin.com/yayinlar/Turkiyede_Yerel_Basin_2007.pdf
- Demirci, M. (2016). *1871 Vilayet Nizamnamesinin II. Abdülhamid dönemine yansıması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Erul, B. (2012). *Vedâ Hutbesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 42. Cilt. <https://islamansiklopedisi.org.tr/veda-hutbesi>
- Gilliam, F. D., Iyengar, S. (2000). Prime Suspects: The Influence of Local Television News on the Viewing Public. *American Journal of Political Science*, 44(3), 560-573. <https://doi.org/10.2307/2669264>
- Girgin, A. (2009). *Türkiye’de yerel basın*, Der Yayınları.
- Gürkaynak, M. ve İren, A.A. (2016). Modernizm öncesi ve sonrası Batı toplumlarında insan haklarının kavramsallaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(23), 329-357.
- Hurd, L., Mahal, R., Ng, S., Kanagasingam, D. (2020). From invisible to extraordinary: Representations of older LGBTQ persons in Canadian print and online news media. *Journal of Aging Studies* 55,1-9. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2020.100877>
- İnuğur, M. N. (2005). *Basın ve yayın tarihi*, DER Yayınları.
- Journo (2024). *‘Engelsiz’ bir haber diliyle yazın, fotoğrafları betimlemeyi unutmayın*. <https://journos.com.tr/3-aralik-engelliler-gunu-ekha> (Erişim: 04.03.2023).
- Kohnen, A. M., Lacy, A. (2018). “They don’t see us otherwise”: A discourse analysis of marginalized students critiquing the local news. *Linguistics and Education*, 46, 102–112. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2018.07.002>
- Koloğlu, O. (2010). *Osmanlı döneminde basın teknikleri ve araçları*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Korkmaz, A., Ulusal, D. (2020). *Yerel medyada Suriyeliler: Kayseri Örneği*, USBİK 2020 3.Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin E-Kitabı. Kayseri-Türkiye 29-31 OCAK-January 2020 https://www.academia.edu/43510596/Usbik_2020_3_Uluslararası%C4%B1_Sosyal_Bilimler_Kongresi_Tam_Metin_E_kitab%C4%B1
- Kurtbaş, İ., Doğan, A., Göker, G. (2011). Yerel medya sorunsalları ve sektör çalışanlarının sorunlara bakışları “Elazığ ili örneği”. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(2), 20-41.
- Kuyaksil, A. (2012). *İnsan hakları kavram, tarihçe, korunması ve geliştirilmesi*, Ada Kitabevi.
- Mastin, T. (2000). Media use and civic participation in the African-American population: Exploring participation among professionals and nonprofessionals. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 77(1). 115-127. <https://doi.org/10.1177/107769900007700109>
- Moy, P., McCluskey, M. R., McCoy, K., Spratt, M. A. (2006). Political correlates of local news media use. *Journal of Communication*, 54(3), 532–546. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2004.tb02643.x>
- Özkaya-Duman, O. (2013). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ulusaldan yerele basın ve yayıncılık faaliyetlerinin gelişimi üzerine bir değerlendirme. *Türkiye Çalışmaları-Türk ve Türk Dilleri, Edebiyatları ve Tarihi Uluslararası Süreli Yayın*, 8(12), 1031-1041. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5622>
- Salihpaşaoğlu, Y. (2009). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye: Bazı rakamlar ve gerçekler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 253-281. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48127/608658>
- Sanioğlu, H. (2006). *Avrupa Birliği Hukukunda İnsan Hakları* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Scheufele, D.A., Shanahan, J., Kim, S. (2002). Who cares about local politics? Media influences on local political involvement, issue awareness, and attitude strength. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 79(2). 427-444. <https://doi.org/10.1177/107769900207900211>

- Taylan, A. (2012). *Alternatif Medya ve Bianet Örneği: Türkiye’de alternatif medyaya dair etnografik çalışma* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Temel, M., Korkmaz, A., Korkmaz, A., Somuncu, B., Somuncu, B., Şilen, K. (2013). Yerel medya çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri ve sektör sorunlarına bakışı: Kayseri ve Nevşehir yerel medyasına yönelik alan araştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 125-157. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19551/208377>
- Tokdoğan, N. (2013). Hak haberciliğinde temel bir uğrak: Kadın odaklı habercilik ve JİNHA örneği. *Mülkiye Dergisi*, 37(3), 9-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mulkiye/issue/42/206>
- Tosun, E. (2013). *İnsan Hakları ve kamu özgürlükleri*, 0(0), 1-50. https://www.academia.edu/41652866/%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_ve_Kamu_%C3%96zg%C3%B9rl%C3%BCkleri_A%C3%96F
- Uçan Süpürge Vakfı (2024). *Uçan Süpürge Vakfı biz kimiz?*. <https://ucansupurge.org.tr/hakkimizda/biz-kimiz/> (Erişim: 06.12.2023).
- Waltz, Mitzi (2005). *Alternative and activist media*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Yaşın, C. (2009). Türkiye’de yerel basının yapısal özellikleri ve üretim koşulları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 0(28), 115-151. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/96748/>
- Yerel Medya Veri Tabanı Araştırması (2021). *Türkiye Yerel medya veri tabanı çalışması, 2021* <https://yerelmedyavt.com/> (Erişim: 03.03.2023).
- Yücebaş, M. (2015). Gaziantep yerel basınında Suriyeli imgesi: Yeni taşranın yeni suskunları: Suriyeliler. *Birikim Aylık Sosyalist Kültür Dergisi*, 0(311), 38-47. <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-311-mart-2015-311-mart-2015/2479>